

SXEDIO.G45

22.9.1958: Ο Γ.Γ. ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΠΩΛ ΑΝΡΥ ΣΠΑΑΚ ΚΑΑΒΑΛΛΕΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΝΑ ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, ΑΛΛΑ ΑΠΟΤΥΓΧΑΝΕΙ. Η ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΟΠΩΣ ΠΡΟΧΩΡΗΣΕΙ Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΣΤΟΝ ΟΗΕ

Ενώ ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Χάρολντ Μακμίλλαν επέμενε να εφαρμόσει, ακόμα και μονομερώς, το σχέδιο του για συγκυριαρχία Ελλάδας, Τουρκίας και Βρετανίας στην Κύπρο, στις **22** Σεπτεμβρίου πήγε στην Ελλάδα ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ Πωλ Ανρύ Σπάακ, σε μια προσπάθεια να μεσολαβήσει στο Κυπριακό.

Ο Σπάακ δεν κινήθηκε από μόνος του. Ήδη η Ελλάδα είχε προειδοποιήσει τους Συμμάχους στο ΝΑΤΟ για τους κινδύνους που απειλούσαν, τόσο την ίδια όσο και τη κατάσταση στην Κύπρο, από την εφαρμογή του αγγλικού σχεδίου με διακοίνωση της στις **9** του μηνός.

Παράλληλα ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κωνσταντίνος Καραμανλής και οι άνθρωποι προειδοποιούσαν έμμεσα για το ενδεχόμενο αποχώρησης από το ΝΑΤΟ, ενώ οι Κύπριοι ξεκαθάριζαν ότι ευνοούσαν μια τέτοια ενέργεια της Ελλάδας την οποία και καταδίκασαν ακόμα και δημόσια γιατί αρνείτο να τρίξει τα δόντια στους συμμάχους της.

Πριν ο Σπάακ πατήσει το πόδι του στην Αθήνα, ο Καραμανλής έσπευσε να ενημερώσει τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο μέσω του διπλωμάτη Δημήτριου Μπίτσιου. Ήταν γνωστές ήδη οι θέσεις του Μακαρίου για το ΝΑΤΟ και οι πιέσεις του να προειδοποιήσει ο Καραμανλής τη συμμαχία ότι αποχωρούσε από αυτό αν οι σύμμαχοι του δεν έκαμναν τίποτε για ματαίωση του βρετανικού σχεδίου, παρά το γεγονός ότι ο Καραμανλής διαφωνούσε γιατί φοβόταν ότι θα γινόταν ρεζίλι αν δεν μπορούσε να εφαρμόσει τον εκβιασμό του για αποχώρηση.

Ο Μπίτσιος πήγε στο Μακάριο ο οποίος και δέχθηκε τη μεσολάβηση του ΝΑΤΟ με τον όρο ότι το σχέδιο που μετέφερε ο Σπάακ δεν θα προδίκασε το

μέλλον της Κύπρου.

Αργότερα δέχθηκε, όμως, όπως αν σημειώνονταν περιπλοκές τότε ο Σπάακ να προβάλλει τη δημιουργία πλήρως ανεξάρτητου κράτους με μια ενιαία Βουλή.

Στο αρχείο Καραμανλή παρατίθεται έκθεση του Δημήτριου Μπίτσιου για τη συνάντησή του με τον Μακάριο στη οποία αναφέρει:

"Την **22αν** Σεπτεμβρίου **1958**, και ώραν **9** μ.μ. επεσκέφθην κατ' εντολήν του Προέδρου της Κυβερνήσεως τον Αρχιεπίσκοπον Μακάριον, ανήγγειλα δε αυτώ ότι ο Γενικός Γραμματεύς του NATO κ. Σπάακ επρόκειτο να αφιχθή την επομένην ενταύθα ίνα κατόπιν της ημετέρας διακοινώσεως της **9ης** Σεπτεμβρίου και της μελετωμένης συγκλήσεως του Συμβουλίου του NATO εξετάση μετά της ελληνικής Κυβερνήσεως την διαμορφουμένην κατάστασιν.

Είπον εις τον Αρχιεπίσκοπον ότι ο κ. πρωθυπουργός προετίθετο να ζητήση όπως η ενέργεια του NATO εντοπισθή εις το αίτημα προς την αγγλικήν Κυβέρνησιν όπως ματαιώση την εφαρμογήν του σχεδίου της και δη τον διορισμόν αντιπροσώπου της τουρκικής Κυβερνήσεως. Ητο όμως πιθανόν ότι ο κ. Σπάακ θα προέβαλλε την άποψιν ότι το NATO δεν ήτο δυνατόν να προβή εις παρόμοιον διάβημα χωρίς ταυτοχρόνως να προτείνη εις την αγγλικήν Κυβέρνησιν έτερον σχεδίων εις υποκατάστασιν του ιδικού της. Εν τοιαύτη περιπτώσει ο πρόεδρος της Κυβερνήσεως επεθύμει να γνωρίζη εάν ο Αρχιεπίσκοπος ήτο σύμφωνος όπως εξουσιοδοτήσωμεν τον κ. Σπάακ να προβάλλη εις το Συμβούλιον το ιδικόν του σχέδιον, το οποίον είχε διατυπώσει την **4ην** Αυγούστου ε.ε. και εις το οποίον δεν είχε δοθή συνέχεια λόγω του ταξειδίου του κ. Μακμίλλαν εις Αθήνας και Αγκυρα και της εν συνεχεία νέας βρετανικής δηλώσεως της **15ης** Αυγούστου. Ανέφερον εις τον Αρχιεπίσκοπον τα σημεία του σχεδίου Σπάακ, εκ του οποίου αποκλείονται οι αντιπρόσωποι των δύο Κυβερνήσεων, προσθέσας ότι θα ζητήσω να περιληφθή και η συγκρότηση ενιαίας Βουλής.

Ο Αρχιεπίσκοπος απήντησεν ότι κατόπιν των

χθεσινών προς την κυρίαν Καστλ δηλώσεων του, καθ' ας δέχεται να καταστή η Κύπρος ανεξάρτητον κράτος, θα ηδυνάμεθα να είπωμεν εις τον κ. Σπάακ όπως το NATO συστήση εις την αγγλικήν Κυβέρνησιν να διαπραγματευθή απ' ευθείας με τους Κυπρίους το προσωρινόν καθεστώς, το οποίον δέον να μη προδικάζη το μέλλον.

Απήντησα ότι τούτο θα πράξωμεν. Δυνατόν όμως η αγγλική Κυβέρνησις να δηλώση ότι δεν επιθυμεί επί του παρόντος να συζητήση περί οριστικής λύσεως και εν τοιαύτη περιπτώσει γεννάται το ερώτημα πως θα πεισθή να μη εφαρμόση το σχέδιον της περί προσωρινού καθεστώτος των 7 ετών. Δεν θα ήτο σκόπιμον όπως ίνα επιτύχωμεν την ματαιώσιν της εφαρμογής του σχεδίου Μακμίλλαν δεχθώμεν το σχέδιον Σπάακ και αποφύγωμεν τα τετελεσμένα γεγονότα;

Ο Αρχιεπίσκοπος απήντησεν ότι εάν αποτύχη η πρώτη προσπάθεια μας, δέχεται όπως ενθαρρύνωμεν τον κ. Σπάακ να προβάλη το σχέδιον του, υπό τη προϋπόθεσιν ότι θα γίνη πρόβλεψις περί ενιαίας Βουλής και ότι το προσωρινόν καθεστώς θα οδηγήση εις την ανεξαρτησίαν της Κύπρου".

(Μεταγλώττιση)

"Στις 22 Σεπτεμβρίου 1958, και ώρα 9 μ.μ. επισκέφθηκα με εντολή του Προέδρου της Κυβέρνησης τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, ανήγγειλα δε σ' αυτόν ότι ο γενικός γραμματέας του NATO κ. Σπάακ επρόκειτο να αφιχθεί την επομένη εδώ όπως εξετάσει, ύστερα τη διακοίνωση μας της 9 Σεπτεμβρίου και της μελετώμενης σύγκλησης του Συμβουλίου του NATO, με την ελληνική Κυβέρνηση τη διαμορφούμενη κατάσταση.

Είπα στον Αρχιεπίσκοπο ότι ο κ. πρωθυπουργός προτίθετο να ζητήση όπως η ενέργεια του NATO εντοπισθεί στο αίτημα προς την αγγλική Κυβέρνηση όπως ματαιώσει την εφαρμογήν του σχεδίου της και κυρίως το διορισμό αντιπροσώπου της τουρκικής

Κυβέρνησης. Ήταν όμως πιθανόν ότι ο κ. Σπάακ να προέβαλλε την άποψη ότι το ΝΑΤΟ δεν ήταν δυνατό να προβεί σε παρόμοιο διάβημα χωρίς ταυτόχρονα να προτείνει στην αγγλική Κυβέρνηση άλλο σχέδιο σε υποκατάσταση του δικού της. Σε τέτοια περίπτωση ο πρόεδρος της Κυβέρνησης επιθυμούσε να γνωρίζει εάν ο Αρχιεπίσκοπος ήταν σύμφωνος όπως εξουσιοδοτήσουμε τον κ. Σπάακ να προβάλει στο Συμβούλιο το δικό του σχέδιο, το οποίο είχε διατυπώσει στις 4 Αυγούστου τρέχονος έτους και στο οποίο δεν είχε δοθεί συνέχεια λόγω του ταξιδιού του κ. Μακμίλλαν στην Αθήνα και Αγκυρα και της νέας βρετανικής δήλωσης στη συνέχεια της 15ης Αυγούστου. Ανέφερα στον Αρχιεπίσκοπο τα σημεία του σχεδίου Σπάακ, από το οποίο αποκλείονται οι αντιπρόσωποι των δυο Κυβερνήσεων και πρόσθεσα ότι θα ζητήσω να περιληφθεί και η συγκρότηση ενιαίας Βουλής.

Ο Αρχιεπίσκοπος απάντησε ότι ύστερα από τις χθεσινές δηλώσεις του προς την κυρία Καστλ, κατά τις οποίες δέχεται να καταστεί η Κύπρος ανεξάρτητο κράτος, θα μπορούσαμε να πούμε στον κ. Σπάακ όπως το ΝΑΤΟ συστήσει στην αγγλική Κυβέρνηση να διαπραγματευθεί απ' ευθείας με τους Κυπρίους το προσωρινό καθεστώς, το οποίο πρέπει να μη προδικάζει το μέλλον.

Απάντησα ότι αυτό θα πράξουμε. Δυνατόν όμως η αγγλική Κυβέρνηση να δηλώσει ότι δεν επιθυμεί επί του παρόντος να συζητήσει για την οριστική λύση και σε τέτοια περίπτωση γεννάται το ερώτημα πως θα πεισθεί να μη εφαρμόσει το σχέδιο της για προσωρινό καθεστώς των 7 ετών. Δεν θα ήταν σκόπιμο όπως για να επιτύχουμε τη ματαίωση της εφαρμογής του σχεδίου Μακμίλλαν δεχθούμε το σχέδιο Σπάακ και αποφύγουμε τα τετελεσμένα γεγονότα;

Ο Αρχιεπίσκοπος απάντησε ότι εάν αποτύχει η πρώτη προσπάθεια μας, δέχεται όπως ενθαρρύνουμε τον κ. Σπάακ να προβάλει το σχέδιο του, υπό την προϋπόθεση ότι θα γίνει πρόβλεψη για ενιαία Βουλή και ότι το προσωρινό καθεστώς θα οδηγήσει στην ανεξαρτησία της Κύπρου".

Στην πρώτη κιόλας συνάντηση του ο Καραμανλής τόνισε στον Σπάακ σύμφωνα με ανακοίνωση της ελληνικής Κυβέρνηση που εκδόθηκε πολύ αργότερα (28.10.1958) ότι για να αποφευχθεί η επιδείνωση της κατάστασης ήταν ανάγκη να αναβληθεί η εφαρμογή του Βρετανικού σχεδίου, το οποίο η ελληνική Κυβέρνηση θεωρούσε εντελώς απαράδεκτο και ανεφάρμοστο. Ο Καραμανλής άφηνε όμως την πόρτα ανοικτή για συνομιλίες και τόνισε την προθυμία του να συζητήσει μια λύση πάνω σε άλλη βάση.

Ο Σπάακ δεν πήγε στην Αθήνα απροετοίμαστος. Σαν άρχισε να αποκαλύπτει το σχέδιο του μίλησε στον Καραμανλή με ελληνική γλώσσα. Συμφώνησε μαζί του ότι έπρεπε να αναβληθεί το σχέδιο Μακμίλλαν και εισηγήθηκε τη σύγκληση διάσκεψης των ενδιαφερομένων χωρών για να συζητήσουν το σχέδιο του που βασικά αποτελείτο από τρία σημεία:

ΠΡΩΤΟ: αντί να διορισθούν στην Κύπρο αντιπρόσωποι των Κυβερνήσεων Ελλάδας και Τουρκίας (αρμοστές) στη θέση τους να διορισθούν οι Πρόεδροι των κοινοτικών Βουλών που θα προήρχοντο από τις εκλογές στην Κύπρο, για να βοηθούν τον Κυβερνήτη της νήσου στην επίλυση των διαφορών.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Δημιουργία ενιαίας Βουλής, αρμόδιας για όλα τα εσωτερικά ζητήματα, εκτός από τις κοινοτικές υποθέσεις, η οποία θα έπρεπε να ιδρυθεί μάλιστα αμέσως.

ΤΡΙΤΟ: Το τελικό καθεστώς της νήσου να παραμείνει εντελώς ανοικτό.

Αναλυτικότερα ο Σπάακ πρότεινε σύμφωνα με την ελληνική Κυβέρνηση τα πιο κάτω:

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1). Το Κυπριακό πρόβλημα πρέπει να διευθετηθεί. Αυτό πρέπει να γίνει για το καλό των κατοίκων και προς αποκατάσταση της κατανόησης και φιλίας μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας.

2). Θα ήταν άκρως επιθυμητό όπως η λύση που θα επιτευχθεί διευθετήσει τα προβλήματα που ηγέρθησαν

μια και για πάντα. Αυτό δυστυχώς φαίνεται αδύνατο, λόγω των παθών που δημιουργήθηκαν από τα γεγονότα και αναλόγως των στάσεων που τηρήθηκαν τελευταία.

3). Είναι συνεπώς αναγκαίο, όπως αποφασίσουμε να εξεύρουμε προσωρινή λύση.

4). Αλλά για να είναι αποδεκτή και έγκυρη η προσωρινή αυτή λύση, δεν πρέπει με κανένα τρόπο να προδικάσει την οριστική λύση η οποία θα επιτευχθεί αργότερα. Είναι, κατά συνέπεια, ανάγκη όπως στην εφαρμογή της προσωρινής λύσης, τίποτε να μη ευνοήσει ή να παρεμποδίσει είτε απ' ευθείας είτε εμμέσως οποιανδήποτε από τις λύσεις που προβλέπονται, αυτό δε χωρίς καμιά εξαίρεση.

5). Μια προσωρινή λύση πρέπει ταυτόχρονα να αποτελέσει την απαρχή σπουδαίας προόδου προς τη δυνατότητα της Κυπριακής κοινότητας να αυτοκυβερνηθεί και πρέπει να διαλαμβάνει όλες τις δέουσες εγγυήσεις προς προστασία της μειονότητας.

6). Μια προσωρινή λύση πρέπει εξίσου να διασφαλίζει τις βάσεις και τις εγκαταστάσεις τις οποίες χρειάζεται η Μεγ. Βρετανία προς εκπλήρωση των διεθνών υποχρεώσεων της.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Οι αρχές στις οποίες οι νέοι θεσμοί πρέπει να τύχουν επεξεργασίας, είναι οι ακόλουθοι:

1). Δημιουργία μιας Βουλής αντιπροσώπων για την κάθε μια από τις κοινότητες, που έχει αρμοδιότητα για όλα τα κοινοτικά ζητήματα (παιδεία, θρησκεία, δικαιοσύνη και κάθε άλλο που αφορά την προσωπική θέση του ιδιώτη).

2). Δημιουργία ενιαίου αντιπροσωπευτικού θεσμού που θα έχει αρμοδιότητα σε ζητήματα ενιαίου ενδιαφέροντος (εσωτερικά ζητήματα).

3). Κυβερνητικό συμβούλιο του οποίου θα προεδρεύει ο κυβερνήτης, με ελληνική Κυπριακή πλειοψηφία, το οποίο θα έχει αρμοδιότητα να επιλαμβάνονται εσωτερικών ζητημάτων.

4). Οι εξωτερικές υποθέσεις, η άμυνα και η ασφάλεια θα παραμείνουν στην αρμοδιότητα του

Κυβερνήτη.

5). Ο Κυβερνήτης θα είναι βρετανός, θα τον βοηθούν στο εκτελεστικό έργο του οι Πρόεδροι των δυο Βουλών των αντιπροσώπων.

6). Η κάθε μια από τις Βουλές των αντιπροσώπων θα έχει το δικαίωμα να υποβάλλει σε αμερόληπτο δικαστήριο οποιονδήποτε μέτρο, το οποίο κρίνει ως δυσμενές ή που θα κάμνει διάκριση για τη μια ή την άλλη κοινότητα.

7). Η προσωρινή λύση θα είναι επταετής.

Ο Καραμανλής κινείται με ψυχραιμία. Και ήθελε να έχει ασφαλισμένα τα νότα του. Έτσι κάλεσε στο γραφείο του τον Αρχιεπίσκοπο για να τον ενημερώσει και να εξασφαλίσει τη συγκατάθεση του για τα επόμενα βήματά του. Ο Μακάριος δεν είχε κανένα ενδοιασμό να εγκρίνει τα όσα είχε κάμει ο Καραμανλής, εφόσον στόχος ήταν η ματαίωση του σχεδίου Μακμίλλαν.

Η συνάντηση Καραμανλή-Μακαρίου έγινε την ίδια μέρα (23 Σεπτεμβρίου 1958) και σύμφωνα με το πρακτικό που ετοιμάστηκε (Αρχείο Καραμανλή, σελ 243) ανέφερε στο Μακάριο ότι ζήτησε από τον Σπάακ "όπως ενεργήσει ταχέως και αποελεσματικώς "ώστε να ασκηθεί η επιρροή του NATO για ματαίωση της εφαρμογής του βρετανικού σχεδίου.

Ο Σπάακ απάντησε ότι "είναι διατεθειμένος να πράξει τούτο, πιστεύει όμως απολύτως ότι παρομοία ενέργεια θα είναι ανεπαρκής διά να πείση τον κ. Μακμίλλαν και ότι είναι κατά την γνώμη του απαραίτητον όπως παραλλήλως προβληθούν νέα ιεποικοδομητικά ιδέα ι αίτινες να θέσουν εις δύσκολον θέσιν την βρετανικήν Κυβέρνησιν" και ότι "παρήλθεν η εποχή των λόγων και επέστη η στιγμή των αποφάσεων".

Σύμφωνα με τα πρακτικά:

"Ο κ.Πρόεδρος της Κυβερνήσεως απήντησεν τότε ότι η χθεσινή δήλωσις του Αρχιεπισκόπου περιέχει ακριβώς αυτάς τας νέας ιδέας. Δύναται συνεπώς ο κ.

Σπάακ να προτείνει εις τους Βρετανούς όπως διά μεν την προσωρινήν περίοδον παράσχουν δημοκρατικήν αυτοκυβέρνησιν, ως οριστικήν δε λύσιν αποδεχθούν την ανεξαρτησίαν της νήσου. Ο κ. Σπάακ απήντησεν όμως εις τούτο ότι βλέπει ως απίθανον την δυνατότητα ρυθμίσεως και από τούδε του οριστικού καθεστώτος, διότι τούτο θα εσήμαινε παραίτησιν και των τριών Κυβερνήσεων από τας βασικάς των επιδιώξεις. Διά τον λόγον τούτον ο κ. Σπάακ προέτεινε την κάτωθι διαδικασίαν: Να προτείνει την σύγκλησιν διασκέψεως εις την οποίαν να μετάσχουν αι τρεις Κυβερνήσεις, αντιπρόσωποι της ελληνικής πλειοψηφίας και τουρκικής μειοψηφίας εν Κύπρω και ο ίδιος. Η διάσκεψις αύτη να λάβη ως βάσιν συζητήσεως το σχέδιον του της 4ης Αυγούστου.

Συνεχίζων την ενημέρωσιν του προς τον Αρχιεπίσκοπον ο κ. πρωθυπουργος του ανέφερεν ότι αρχικώς μεν επέμεινεν επί της ιδικής του σκέψεως, τελικώς δε είπεν εις τον κ. Σπάακ ότι, διά να ληφθή το σχέδιον του ως βάσις συζητήσεως, δέον απαιρητήτως να γίνουν δύο μεταβολαί: α) να προστεθή ο όρος ότι θα συγκροτηθή ενιαία Βουλή και β) να προβλεφθή ως μελλοντικόν καθεστώς η ανεξαρτησία. Τελικώς ο κ. Σπάακ απεδέχθη τον πρώτον όρον, επειδή δε θεωρεί ότι θα καταστή αδύνατος η συνεννόησις εάν επιληφθώμεν από τούδε της τελικής λύσεως, εδέχθη να απαλείψη εντελώς το σημείον του σχεδίου του το αφορόν το μέλλον.

Επειδή ο κ. Σπάακ είπεν ότι βλέπει την ανωτέρω διαδικασίαν ως το μόνον μέσον ματαιώσεως του αγγλικού σχεδίου και λόγω των μεγάλων κινδύνων, ους θα εδημιούργει η εφαρμογή αυτού, ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως επεθύμει να γνωρίζη τας σχέσεις του Αρχιεπισκόπου καθόσον είχε δηλώσει εις τον κ. Σπάακ ότι πριν ή παράσχη οριστική απάντησιν επεθύμει να γνωρίζη τας απόψεις του κυπριακού παράγοντος α) διότι ο Αρχιεπίσκοπος θα παρακάθητο εις την διάσκεψιν, και β) διότι σχέδιον μη αποδεκτόν υπό των κυπρίων δεν θα είχε πρακτικήν αξίαν.

Ο Αρχιεπίσκοπος απήντησεν ότι η ανωτέρω διαδικασία, ην προτείνει ο κ. Σπάακ τον ευρίσκει σύμφωνον εφ' όσον υπάρχει ελπίς διά ταύτης να ανασταλή η εφαρμογή του σχεδίου Μακμίλλαν, προτιμά όμως εις τη διάσκεψιν η οποία θα συνέλθη να μη τεθή θέμα της οριστικής λύσεως.

Ο κ. πρωθυπουργός απήντησεν ότι τούτο δεν είναι δυσχερές εφ' όσον, ως είπεν, το σχέδιον Σπάακ ουδεμίαν θα κάμη μνειάν περί το μέλλον. Κατόπιν δε της συγκαταθέσεως του Αρχιεπισκόπου θα τηλεγραφήση εις τον κ. Σπάακ ότι δύναται να προχωρήση βάσει των ενταύθα συζητηθέντων".

(Μεταγλώττιση)

"Ο κ. Πρόεδρος της Κυβέρνησης απάντησε τότε ότι η χθεσινή δήλωση του Αρχιεπισκόπου περιέχει ακριβώς αυτές τις νέες ιδέες. Μπορεί συνεπώς ο κ. Σπάακ να προτείνει στους Βρετανούς όπως για μεν την προσωρινή περίοδο παράσχουν δημοκρατική αυτοκυβέρνηση, ως οριστική δε λύση αποδεχθούν την ανεξαρτησία της νήσου. Ο κ. Σπάακ απήντησε όμως σε τούτο ότι βλέπει ως απίθανο τη δυνατότητα ρύθμισης και από τούδε του οριστικού καθεστώτος, διότι τούτο θα εσήμαινε παραίτηση και των τριών Κυβερνήσεων από τις βασικές τους επιδιώξεις. Για το λόγο τούτο ο κ. Σπάακ πρότεινε την πιο κάτω διαδικασία: Να προτείνει τη σύγκληση διάσκεψης στην οποία να μετάσχουν οι τρεις Κυβερνήσεις, αντιπρόσωποι της ελληνικής πλειοψηφίας και τουρκικής μειοψηφίας στην Κύπρο και ο ίδιος. Η διάσκεψη αυτή να λάβει ως βάση συζήτησης το σχέδιο του της 4 Αυγούστου.

Συνεχίζοντας την ενημέρωση του προς τον Αρχιεπίσκοπο ο κ. πρωθυπουργός του ανέφερε ότι αρχικά μεν επέμενε στη δική του σκέψη, τελικά δε είπε στον κ. Σπάακ ότι, για να ληφθεί το σχέδιο του ως βάση συζήτησης, πρέπει απαραίτητα να γίνουν δύο μεταβολές: α) να προστεθεί ο όρος ότι θα συγκροτηθεί ενιαία Βουλή και β) να προβλεφθεί ως μελλοντικό

καθεστώς η ανεξαρτησία. Τελικά ο κ. Σπάακ αποδέχθηκε τον πρώτο όρο, επειδή δε θεωρεί ότι θα καταστεί αδύνατη η συνεννόηση εάν επιληφθούμε από τούδε της τελικής λύσης, δέχθηκε να απαλείψει εντελώς το σημείο του σχεδίου του που αφορά το μέλλον.

Επειδή ο κ. Σπάακ είπεν ότι βλέπει την πιο πάνω διαδικασία ως το μόνο μέσο ματαίωσης του αγγλικού σχεδίου και λόγω των μεγάλων κινδύνων, τους οποίους θα δημιουργούσε η εφαρμογή του, ο κ. Πρόεδρος της Κυβέρνησης επιθυμούσε να γνωρίζει τις σχέσεις του Αρχιεπισκόπου καθόσον είχε δηλώσει στον κ. Σπάακ ότι πριν να δώσει οριστική απάντηση επιθυμούσε να γνωρίζει τις απόψεις του κυπριακού παράγοντα α) διότι ο Αρχιεπίσκοπος θα παρακαθόταν στη διάσκεψη, και β) διότι σχέδιο που δεν γινόταν αποδεκτό από τους κυπρίους δεν θα είχε πρακτική αξία.

Ο Αρχιεπίσκοπος απάντησε ότι η διαδικασία αυτή, την οποία προτείνει ο κ. Σπάακ τον ευρίσκει σύμφωνο εφόσον υπάρχει ελπίδα με αυτή να ανασταλεί η εφαρμογή του σχεδίου Μακμίλλαν, προτιμά όμως στη διάσκεψη η οποία θα συνέλθει να μη τεθεί θέμα της οριστικής λύσης.

Ο κ. πρωθυπουργός απάντησε ότι αυτό δεν είναι δυσχερές εφόσον, όπως είπε, το σχέδιο Σπάακ καμμιά μνεία δεν θα κάμει για το μέλλον. Υστερα δε από τη συγκατάθεση του Αρχιεπισκόπου θα τηλεγραφήσει στον κ. Σπάακ ότι μπορεί να προχωρήσει με βάση αυτά που συζητήθηκαν εδώ".

Φθάνοντας στο Παρίσι ο Σπάακ έθεσε το σχέδιο του στο Συμβούλιο του ΝΑΤΟ, αλλά η Αγγλία με κανένα τρόπο δεν ήταν διατεθειμένη να δεχθεί αλλαγή του σχεδίου της.

Μερικές χώρες όμως είδαν με κατανόηση το σχέδιο του αλλά δεν ήταν αρκετές για να το προωθήσουν.

Σύμφωνα με επιστολή του Σπάακ προς τον Κωνσταντίνο Καραμανλή (Α.Κ.σελ 244) με την οποία τον ενημέρωνε για τα όσα είχαν διατρέξει στο Συμβούλιο

του ΝΑΤΟ η Τουρκία και η Βρετανία παρουσιάστηκαν ενωμένες και επέμεναν πλέον στην εφαρμογή του σχεδίου.

Ανέφερε ο Σπάακ:

"... Ο Βρετανός αντιπρόσωπος... εδήλωσεν ότι κατόπιν ωρίμου σκέψεως, η Βρετανική Κυβέρνησις δεν ηδύνατο να παραιτηθή της εφαρμογής του σχεδίου. Το κύριον επιχείρημα του ήτο ότι τοιαύτη παραίτησις (εγκατάλειψη του σχεδίου Μακμίλλαν)... θα ηπείλει να δημιουργήση κατάστασιν εις άκρον συγκεχυμένην και επικίνδυνον και ότι, ενώ ήτο δυνατόν να μη συνταχθούν οι Έλληνες Κύπριοι, προς τοιαύτην ενέργειαν, αυτή ηδύνατο να εξερεθίση επικινδύνως τους Τουρκοκυπρίους, όπερ και έθετε τον κυβερνήτην εις κρίσιμον θέσιν. Ο Βρετανός αντιπρόσωπος προσέθεσεν, εν τούτοις ότι η Κυβέρνησις του ήτο ετοίμη να λάβη μέρος εις συνδιάσκεψιν επί σκοπώ συζητήσεως του ζητήματος επί των βάσεων και εις το πλαίσιον του βρετανικού σχεδίου. Ο Τούρκος αντιπρόσωπος, πολύ μετριοπαθέστερος, εδήλωσεν ότι η Κυβέρνησις του είχε αποφασίση να διορίση τον εν Λευκωσία Τούρκον Γενικόν Πρόξενον εις πλήρωσιν των καθηκόντων άτινα προέβλεπε το βρετανικόν σχέδιον".

Μεταγλώττιση)

"... Ο Βρετανός αντιπρόσωπος... δήλωσε ότι ύστερα από ώριμη σκέψη, η Βρετανική Κυβέρνηση δεν μπορούσε να παραιτηθεί από την εφαρμογή του σχεδίου. Το κύριο επιχείρημα του ήταν ότι τέτοια παραίτηση (εγκατάλειψη του σχεδίου Μακμίλλαν)... θα απειλούσε να δημιουργήσει κατάσταση σε άκρα συγκεχυμένη και επικίνδυνη και ότι, ενώ ήτο δυνατό να μη συνταχθούν οι Έλληνες Κύπριοι, προς τέτοια ενέργεια, αυτή μπορούσε να εξερεθίσει επικίνδυνα τους Τουρκοκύπριους, πράγμα που έθετε τον κυβερνήτη σε κρίσιμη θέση. Ο Βρετανός αντιπρόσωπος πρόσθεσε, εν τούτοις ότι η Κυβέρνηση του ήταν έτοιμη να λάβει μέρος σε συνδιάσκεψη με σκοπό συζήτησης του

ζητήματος στις βάσεις και στο πλαίσιο του βρετανικού σχεδίου. Ο Τούρκος αντιπρόσωπος, πολύ μετριοπαθέστερος, δήλωσε ότι η Κυβέρνηση του είχε αποφασίσει να διορίσει τον Τούρκο Γενικό Πρόξενο στη Λευκωσία, σε πλήρωση των καθηκόντων τα οποία προέβλεπε το βρετανικό σχέδιο".

Εξάλλου σύμφωνα με τη βρετανική "Λευκή Βίβλο" για τις συνομιλίες, η Αγγλία ανέλαβε να εξετάσει σε μια διάσκεψη το επταετές σχέδιο της "σε σχέση με το αποτέλεσμα του για την τελική λύση".

Δημόσια όμως η Αγγλία επέμενε στην εφαρμογή του σχεδίου της και προχωρούσε στην υλοποίησή του, παρά τις προσπάθειες του Σπάακ για να μεσολαβήσει.

Στην άρνηση της Αγγλίας να δεχθεί το σχέδιο του, ο Σπάακ αντιπρότεινε σύγκληση διάσκεψης προς συζήτηση του δικού του σχεδίου όσο και εκείνου της Αγγλίας.

Μπροστά στο τετελεσμένο γεγονός του διορισμού του Τούρκου Αρμοστή, ο Καραμανλής αντιπρότεινε κι αυτός με τη σειρά του, όπως και ο Σπάακ, και μάλιστα δημόσια, το πρώτο δεκαήμερο του Οκτωβρίου του **1958**, να μετάσχει σε διάσκεψη, δεδομένου ότι θα γίνονταν δεκτοί οι πιο κάτω όροι του (ανακοίνωση ελληνικής Κυβέρνησης **28.10.1958**):

ΠΡΩΤΟ: Εφόσον φαινόταν ήδη ο αυθαίρετος διορισμός του Τούρκου αντιπροσώπου, ο μόνος τρόπος διεξόδου ήταν η διάσκεψη πέραν του προσωρινού καθεστώτος της νήσου για τον οποίο προνοούσαν τα σχέδια, έπρεπε να εξετάσει και να θέσει τη βάση οριστικού διακανονισμού του Κυπριακού ζητήματος με τη συζήτηση της πρότασης του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου για ανεξαρτησία της νήσου.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Η μελλοντική διάσκεψη έπρεπε να διευρυνθεί, ώστε, εκτός από τις Κυβερνήσεις της Τουρκίας, της Βρετανίας και της Ελλάδας και αντιπροσώπων των Ελλήνων Κυπρίων και Τούρκων Κυπρίων, μετάσχουν στη διάσκεψη τρεις ακόμη χώρες του ΝΑΤΟ (μεταξύ αυτών η Γαλλία και η Ιταλία).

Η προσπάθεια του Σπάακ να συγκαλέσει διάσκεψη

συνεχίστηκε για αρκετές ακόμα μέρες με την Αμερική να πιέζει συγκεκριμένα την Ελλάδα να μετάσχει σ' αυτή, αλλά με την Αγγλία να προωθεί τις αποφάσεις της για εφαρμογή του σχεδίου Μακμίλλαν στην Κύπρο.

Η ελληνική Κυβέρνηση σε μια προπάθεια να εξηγήσει τις θέσεις της έκαμε στις **16** Οκτωβρίου στέλλοντας τον υπουργό Εξωτερικών Ευάγγελο Αβέρωφ για συνομιλίες στο Παρίσι, έδρα του NATO, με τον Σπάακ.

Ο Αβέρωφ είχε πάει για μερικές ώρες στο Παρίσι και έμεινε μέχρι τις **23** του μηνός και αναχώρησε από τη γαλλική πρωτεύουσα τότε μόνο όταν απέτυχε να βρει συμβιβασμό.

Την κατάρρευση των συνομιλιών ανακοίνωσε η ελληνική Κυβέρνηση στις **25** Οκτωβρίου, επομένη δηλαδή της επιστροφής του Αβέρωφ. Επίσημη ανακοίνωση ανέφερε ότι η Ελλάδα δεν θα μετείχε σε οποιαδήποτε διάσκεψη για το μελλοντικό καθεστώς της Κύπρου, χωρίς την παροχή εγγυήσεων ότι αυτή θα απέφερε εποικοδομητικό διάλογο.

Την απορριπτική απάντηση της διαβίβασε η Ελλάδα και στο NATO και έτσι έθεσε τέρμα στις μεσολαβητικές προσπάθειες της συμμαχίας, ενώ στις **29** Οκτωβρίου με μακρά ανακοίνωση της κατηγορούσε την Αγγλία και την Τουρκία ως υπεύθυνες για την αποτυχία.

Οι κατηγορίες εναντίον της Αγγλίας ήταν ότι επέδειξε "ακατανόητη αδιαλλαξία" κατά τη διάρκεια των μεσολαβητικών προσπαθειών του NATO:

" Η Ελληνική Κυβέρνησις δεν θα δεχθη να λάβη μέρος εις διάσκεψιν, της οποίας το μόνον αποτέλεσμα θα είναι η περαιτέρω επιδείνωσις των σχέσεων μεταξύ τριών συμμάχων χωρών, ενώ η επίλυσις του Κυπριακού θα καταστή δυσχερέστερη".

Προστίθετο ακόμη ότι η ελληνική Κυβέρνηση ήταν υποχρεωμένη "να διακηρύξει ότι αρνείται να αναγνωρίσει οποιοδήποτε τετελεσμένο γεγονός στην Κύπρο" και ότι η αγγλοτουρκική στάση κατά την τελευταία φάση των διαπραγματεύσεων στο NATO για τη

συγκρότηση διάσκεψης για το Κυπριακό απέδειξε ότι οι Αγγλοτούρκοι "δεν απέβλεπαν ειλικρινά στην επιτυχία της διάσκεψης".

Με τη δήλωση κατηγορείτο η Αγγλία ότι αγνόησε και στην ουσία τορπίλλισε τις προτάσεις Σπάακ:

"Αλλ' αι Κυβερνήσεις Βρετανίας και Τουρκίας απέρριψαν τας προτάσεις ταύτας, η δε Βρετανική Κυβέρνησις αγνόησε τας συστάσεις των συμμάχων της και εφήρμοσε το βρετανικόν σχέδιον εις το περισσότερον απαράδεκτον σημείον του: Τον διορισμόν του Τούρκου αντιπροσώπου.

Αρνούμενη η Ελληνική Κυβέρνησις να αναγνωρίση οιασδήποτε αυθαιρέτους πράξεις εν Κύπρω, δεν έχει άλλην διέξοδον παρά να καλέση τα Ηνωμένα Έθνη όπως υποστηρίξουν τας δικαίας αξιώσεις των Κυπρίων περί απελευθέρωσης των εκ της ξένης κυριαρχίας, καθιστώσα υπεύθυνους διά το παρόν αδιέξοδον εκείνους οι οποίοι κατέστρεψαν δια του αδιαλλάκτου πνεύματος των μίαν ευκαιρίαν επιλύσεως του Κυπριακού ζητήματος".

(Μεταγλώττιση)

"Αλλά οι Κυβερνήσεις Βρετανίας και Τουρκίας απέρριψαν τις προτάσεις αυτές, η δε Βρετανική Κυβέρνηση αγνόησε τις συστάσεις των συμμάχων της και εφάρμοσε το βρετανικό σχέδιο στο περισσότερο απαράδεκτο σημείο του: Το διορισμό του Τούρκου αντιπροσώπου.

Αρνούμενη η Ελληνική Κυβέρνηση να αναγνωρίσει οποιεσδήποτε αυθαίρετες πράξεις στην Κύπρο, δεν έχει άλλη διέξοδο παρά να καλέσει τα Ηνωμένα Έθνη όπως υποστηρίξουν τις δίκαιες αξιώσεις των Κυπρίων για απελευθέρωση τους από τη ξένη κυριαρχία, καθιστώσα υπεύθυνους για το παρόν αδιέξοδο εκείνους οι οποίοι κατέστρεψαν με το αδιάλλακτο πνεύμα τους μια ευκαιρία επίλυσης του Κυπριακού ζητήματος".

Ταυτόχρονα ο Καραμανλής με δήλωση του τόνιζε την προθυμία της Ελλάδας να συζητήσει μια

διευθέτηση του κυπριακού, νοουμένου ότι θα συναντούσε καλή θέληση και πρόσθετε:

"Εις την ιδιαίτεραν ταύτην περίπτωσιν, θα ήτο άφρον διά την Ελλάδα να ενθαρρύνη την σύγκλησιν διασκέψως, η οποία, εάν απειτύγγανε, θα επιδείνωνε την εν Κύπρω κατάστασιν. Εν τη πορεία της διενέξεως του κυπριακού η Ελλάς, αδικουμένη υπό της Μεγ. Βρετανίας και προσκαλουμένη υπό της Τουρκίας, παρέσχεν αναμφίβολον απόδειξιν του συναλλακτικού πνεύματος της και της μετριοπαθείας της.

Εσχάτως δεν εδίστασε να μορφοποιήση προτάσεις, αι οποίαι διηκούλυνον μίαν λύσιν και έτυχον διεθνώς ευμενούς υποδοχής. Διαρκουσών των διαπραγματεύσεων, αι οποίαι επηκολούθησαν την υπό της Βρετανίας και της Τουρκίας απόρριψιν των αρχικών προτάσεων του κ. Σπάακ, τας οποίας ημείς απεδέχθημεν, κατελήξαμεν εις το συμπέρασμα ότι η διάσκεψις, ως επινοήθη υπό της Βρετανίας και της Τουρκίας, δεν θα ωδήγει εις οιαδήποτε θετικά αποτελέσματα".

(Μεταγλώττιση)

"Στην ιδιαίτερη αυτή περίπτωση, θα ήταν παράλογο για την Ελλάδα να ενθαρρύνει τη σύγκληση διάσκεψης, η οποία, εάν αποτύγγανε, θα επιδείνωνε την κατάσταση στην Κύπρο. Στην πορεία της διένεξης του κυπριακού η Ελλάδα, αδικούμενη από της Μεγ. Βρετανία και προσκαλούμενη από την Τουρκία, παρέσχε αναμφίβολη απόδειξη του συναλλακτικού πνεύματος της και της μετριοπάθειας της.

Τελευταία δεν δίστασε να μορφοποιήσει προτάσεις, οι οποίες διευκόλυναν μια λύση και έτυχαν διεθνώς ευμενή υποδοχή. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, οι οποίες επακολούθησαν την απόρριψη από τη Βρετανία και την Τουρκία απόρριψη των αρχικών προτάσεων του κ. Σπάακ, τις οποίες εμείς αποδεχθήκαμε, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η

διάσκεψη, όπως επινοήθηκε από τη Βρετανία και την Τουρκία, δεν θα ωδηγούσε σε οποιαδήποτε θετικά αποτελέσματα".

Στη δήλωση της ελληνικής Κυβέρνησης αναφερόταν επίσης και η πορεία την οποία θα ακολουθούσαν η Ελλάδα και η Κύπρος μαζί για την προώθηση του κυπριακού ζητήματος και τονιζόταν ότι η ελληνική Κυβέρνηση δεν μπορούσε να κάμει τίποτε άλλο παρά να απευθυνθεί στα Ηνωμένα Έθνη.

Ηδη η Επιτροπή διαδικασίας είχε εγκρίνει από τις **17** Σεπτεμβρίου, χωρίς αντίδραση από την Αγγλία και την Τουρκία, για πρώτη φορά, την εγγραφή της νέας ελληνικής προσφυγής στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ όπου και θα δινόταν η επόμενη, και πιο σκληρή, πλέον μάχη για την Κύπρο.